

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Internationalisering in het onderwijs.

Tussenevaluatie.

Kuiken, F.; Schulz, Isabelle

Publication date

2017

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kuiken, F., & Schulz, I. (2017). *Internationalisering in het onderwijs. Tussenevaluatie*. Universiteit van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Internationalisering in het Amsterdamse basisonderwijs Een tussenevaluatie

Folkert Kuiken

Isabelle Schulz

Augustus 2017

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Samenvatting

In het schooljaar 2016-2017 zijn 25 Amsterdamse basisscholen dankzij een subsidieregeling van de gemeente Amsterdam gestart met internationalisering van het onderwijs. Basisscholen konden voor een periode van twee jaar maximaal € 50.000 aanvragen om internationalisering binnen de school te stimuleren. Dit verslag biedt inzicht in de voortgang na één jaar en heeft een tweeledig doel. In de eerste plaats inventariserend: welke activiteiten zijn gestart en wat is daarvan de stand van zaken. Ten tweede adviserend: welke aanbevelingen kunnen worden geformuleerd met het oog op de voortgang in het tweede jaar? De data voor de tussenevaluatie zijn verzameld door middel van telefonische interviews in mei/juni 2017 met de contactpersoon internationalisering van de 25 deelnemende scholen.

De gesubsidieerde scholen committeren zich aan deelname aan een zogeheten kerngroep waarbij zij hun kennis en ervaringen op het gebied van internationalisering versterken en ervaringen uitwisselen. De gemeente hoopt hiermee internationalisering duurzaam te kunnen borgen in het onderwijs. De uiteindelijke ambitie is dat in 2018 ongeveer zestig scholen internationalisering een structurele plek hebben gegeven in hun onderwijs en een beweging in de stad teweeg hebben gebracht.

Scholen konden subsidie aanvragen voor zes soorten activiteiten:

1. starten of uitbreiden van (vroeg) vreemdetalenonderwijs (vvto);
2. versterking van taalvaardigheid en professionalisering van docenten;
3. gebruik van de vreemde taal buiten de taalles;
4. uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen;
5. peer reviews: visitaties tussen scholen;
6. aanstellen van een coördinator internationaliseringsbeleid.

Uit de tussenevaluatie blijkt dat de meeste scholen begonnen zijn met de start en of uitbreiding van vvto (activiteit 1), met intensivering van de taalcomponent buiten de taalles (activiteit 3) en met een uitwisselingsprogramma (activiteit 4). Alle scholen die een internationaliseringscoördinator wilden aanstellen hebben dat ook daadwerkelijk gedaan (activiteit 6). Van het voornemen om de taalvaardigheid en professionalisering van docenten te versterken (activiteit 2) en het organiseren van peer reviews (activiteit 5) is tot nu toe minder terechtgekomen. Scholen die het eerste jaar als aanloopjaar hebben gebruikt zijn wel van plan in het tweede jaar uitvoering te geven aan die activiteiten. Over het algemeen zijn zowel leerlingen, ouders als leerkrachten enthousiast over de in gang gezette activiteiten. Scholen die voor hun leerkrachten bijspiijkercursussen hebben georganiseerd constateren een betere kennis van het Engels en een toegenomen didactische vaardigheid. Hier en daar wordt Engels bij

andere vakken ingezet, vindt er uitwisseling plaats met scholen in Amsterdam en daarbuiten en zeggen leerkrachten het zicht op eigen handelen door peer reviews te hebben verbreed. Als knelpunten worden genoemd: de tijdsinvestering die internationalisering vergt, toegenomen werkdruk, logistieke inspanningen om Engels in het rooster in te passen en te verzorgen, keuze van leermiddelen en praktische problemen bij uitwisseling met scholen in het buitenland. Door internationaliserings-activiteiten in een taalbeleidsplan op te nemen, gemaakte afspraken in een schoolmonitor vast te leggen te zorgen voor overdraagbaarheid in het team zorgen scholen voor borging van de in gang gezette initiatieven. De kerngroep is in 2016-2017 drie keer bijeen geweest en wordt als leerzaam, inspirerend en waardevol ervaren door de uitwisseling van ervaringen en de mogelijkheid tot sparren en informeel overleg. De groep heeft na een zoekend begin nu haar vorm gevonden en lijkt zich langzamerhand eigenaar te maken van het internationaliseringstraject.

Concluderend kan op basis van de interviews worden gesteld dat de subsidieregeling internationalisering tot nu toe het beoogde effect heeft gehad doordat het scholen heeft gestimuleerd om daar een start mee te maken. Wel kunnen er uit de gesprekken met de scholen een aantal aanbevelingen voor de kortere termijn worden geformuleerd:

1. zet liever één activiteit goed op poten dan twee half;
2. investeer in tijd en energie;
3. zorg voor informatie over leermiddelen en toetsing;
4. beschouw kennisuitwisseling en -deling als centrale activiteit van de kerngroep;
5. maak ontwikkeling en resultaten zichtbaar;
6. bereid uitbreiding van de kerngroep zorgvuldig voor;
7. verschaft duidelijke richtlijnen voor financiering;
8. werk samen met internationale scholen en bedrijven.

Op de langere termijn signaleren we op het terrein van internationalisering vooral uitdagingen met betrekking tot de volgende vijf punten:

1. omgaan met verschillen tussen scholen;
2. benodigde menskracht;
3. overgang van po naar vo;
4. evaluatie;
5. voortgang en verdieping van internationalisering.

Het is aan de gemeente om na afloop van het traject na te gaan of het uiteindelijke doel om internationalisering een structurele plek in de school te geven is behaald en of daarvoor ook in de toekomst geld moet worden gereserveerd.

Voorwoord

Dit rapport is tot stand gekomen in opdracht van de Afdeling Onderwijs van de gemeente Amsterdam. We zijn de scholen die benaderd zijn voor deze tussenevaluatie zeer erkentelijk voor hun tijd en energie die ze in de interviews hebben willen steken. Deze interviews zijn – naast de auteurs van dit rapport – afgenomen door drie stagiaires van de duale master Nederlands als tweede taal en meertaligheid van de Universiteit van Amsterdam, Josine Burgers, Luce van Donkersgoed en Kyra Hanekamp, waarvoor onze hartelijke dank. Tevens bedanken we Eveline Hamers en Trinh Ngo voor hun waardevolle opmerkingen bij een eerdere versie van dit rapport.

Folkert Kuiken en Isabelle Schulz
Amsterdam, augustus 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. Achtergrondinformatie.....	9
3. Opzet van de tussenevaluatie	13
4. Internationaliseringsactiviteiten en kerngroep.....	17
5. Aanbevelingen en uitdagingen	23
Referenties.....	28
Bijlagen.....	29
Bijlage 1: Aanvraagformulier.....	29
Bijlage 2: Beoordelingsformulier.....	33
Bijlage 3: Vragenlijst tussenevaluatie	35
Bijlage 4: Overzicht van per school aangevraagde activiteiten	45
Bijlage 5: Gedetailleerd verslag van internationaliseringsactiviteiten	46

1. Inleiding

Dit verslag betreft een tussenevaluatie van het Amsterdamse traject 'Internationalisering in het onderwijs'. In het schooljaar 2016-2017 zijn 25 Amsterdamse basisscholen dankzij een subsidieregeling van de gemeente Amsterdam gestart met internationalisering c.q. het verder vormgeven en versterken van internationalisering in het onderwijs. Basisscholen konden voor een periode van twee jaar maximaal €50.000 aanvragen om internationalisering binnen de school te stimuleren. Voor het schooljaar 2017-2018 zijn scholen opnieuw in de gelegenheid gesteld om voor dit doel een aanvraag in te dienen, nu voor een bedrag van €30.000. Ook scholen in het voortgezet onderwijs kunnen in deze tweede tranche meedoen, waarbij een co-financiering van 50% verplicht is. Dit verslag biedt inzicht in de voortgang van de eerste tranche na één jaar en heeft zowel een inventariserend als een adviserend doel: welke activiteiten zijn gestart, wat is daarvan de stand van zaken en welke aanbevelingen kunnen daaraan worden verbonden?

Zoals internationalisering veel verschillende vormen kan aannemen, zo bestaat er ook tussen de deelnemende scholen veel variatie. Sommige scholen grijpen de subsidie aan om hun eerste stappen in het internationaliseringsproces te zetten, andere bestendigen eerder begonnen activiteiten op dit gebied of bouwen deze verder uit, variërend van toewerken naar een landelijk keurmerk vvto, tweetalig primair onderwijs of het opzetten van een internationaal curriculum. Scholen kiezen voor activiteiten die het beste aansluiten bij het onderwijs dat zij bieden. De scholen komen op gezette tijden bijeen en vormen met elkaar de zogeheten kerngroep.

Voorafgaand aan een inventarisatie van deze activiteiten geven we in hoofdstuk 2 een korte schets van de aanleiding om internationalisering te stimuleren en van de inhoud van de subsidieregeling. In hoofdstuk 3 lichten we de methode toe die bij de tussenevaluatie gehanteerd is en de manier waarop de gegevens zijn verzameld. De resultaten van wat de activiteiten in het eerste jaar hebben opgeleverd staan vermeld in hoofdstuk 4; in dat hoofdstuk besteden we daarnaast aandacht aan de kerngroep. In hoofdstuk 5 formuleren we een tiental aanbevelingen voor zowel de deelnemende scholen als de gemeente, en schetsen we enkele uitdagingen voor de toekomst.

2. Achtergrondinformatie

In dit hoofdstuk komen de achterliggende redenen voor internationalisering aan de orde, de uitgangssituatie, de inhoud van de subsidieregeling en de ambitie van de gemeente Amsterdam.

Waarom internationalisering?

De gemeente Amsterdam stelt zich in het plan van aanpak 'Internationalisering in het onderwijs' van oktober 2015 tot doel om kinderen onderwijs te bieden waarmee ze goed zijn voorbereid op het leven en werken in een internationale omgeving. Hiervoor worden vier redenen aangedragen. In de eerste plaats worden de samenleving en arbeidsmarkt pluriformer en internationaler en vergen steeds meer van mensen. Ten tweede oefent Amsterdam een grote aantrekkingskracht uit op mensen en bedrijven van elders. In de derde plaats moeten leerlingen door internationalisering beter worden voorbereid op leven en werken in een steeds sneller veranderende, internationale omgeving. En in de vierde plaats zijn scholen met een internationale oriëntatie van groot belang voor het vestigingsklimaat van Amsterdam. De gemeente Amsterdam hoopt met het internationaliseringstraject tegemoet te komen aan de wensen en behoeften van de maatschappij, de school en van ouders.

Stand van zaken

Veel scholen in Amsterdam doen op enige manier al aan internationalisering. Uit een inventariserend onderzoek van de dienst Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS) in 2015 bleek dat de helft van 63 ondervraagde basisscholen Engels vanaf groep 7 aanbiedt, terwijl de andere helft daar al in groep 1 en 2 mee begint (Cohen, Jakobs & Van der Wouden, 2015). Gemiddeld wordt er per week vijftig minuten aan Engels besteed, in de hogere groepen meer, in de lagere minder. De lessen worden voor het overgrote deel gegeven door groepsleerkrachten die daar geen specifieke scholing voor hebben gehad. Op 60% van de scholen wordt (incidenteel) aandacht besteed aan Engels buiten de les, bijvoorbeeld tijdens de muziekles en/of bij vakoverstijgende projecten.

Directeuren zijn voor 90% bekend met de kerndoelen Engels, voor een kleiner deel (zo'n 75%) geldt dat ook voor de kwaliteitseisen van de landelijke standaard voor vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) van het Nuffic. Als knelpunt bij het onderwijs Engels wordt vooral de worsteling met de tijd ervaren. Het curriculum is al zo vol waardoor het Engels in de knel dreigt te geraken. Dat geldt met name voor scholen waar de focus op Nederlands ligt, omdat met name leerlingen met een migratieachtergrond en/of afkomstig uit een zwak sociaal milieu daar extra behoefte aan hebben. Een tweede knelpunt betreft de leermiddelen; veel scholen verwachten dat een nieuwe methode de

gewenste verbetering oplevert. Een derde van de ondervraagde scholen zegt behoefte te hebben aan meer scholing op het gebied van Engels en aan ondersteuning bij het verder ontwikkelen van Engels op school. Deze scholen zien daarbij een rol weggelegd voor de gemeente. Daarbij gaat het met name om financiering, maar ook om het creëren van een draagvlak en om mensen bij elkaar te brengen.

Subsidieregeling internationalisering

Met de subsidieregeling voor internationalisering in het onderwijs komt de gemeente aan de wens van veel scholen tegemoet. Daartoe zijn drie actielijnen uitgezet:

1. Meer en vroeger vreemdetalenonderwijs: hieronder valt het vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto), tweetalig primair onderwijs (tpo) en tweetalig onderwijs (tto) in het voortgezet onderwijs.
2. Een internationaal curriculum: onder andere door *Content and Language Integrated Learning* (CLIL), waarbij een aantal vakken in een andere taal wordt gegeven en het internationale perspectief aan bod komt; daarnaast aandacht voor culturele diversiteit en sensitiviteit en voor 21^e-eeuwse vaardigheden.
3. Internationale ervaring en uitwisseling: bijvoorbeeld door reizen, visitaties binnen en tussen scholen en internationale uitwisseling.

De gemeente wil internationalisering op alle drie de lijnen stimuleren en kwalitatief en kwantitatief versterken. Een eerste aanzet daartoe betrof een ambtswoninggesprek in februari 2015, waarbij vertegenwoordigers uit alle genoemde geledingen aanwezig waren. Tijdens dit gesprek onderstreepten de aanwezigen dat deze drie lijnen tot het begrip internationalisering behoren en niet los van elkaar kunnen worden gezien, maar dat daarbinnen verschillende accenten kunnen worden gelegd. De rol van de gemeente daarbij is om kennisdeling te organiseren en verbindingen te leggen tussen het onderwijs, ouders, het bedrijfsleven en experts. Het eigenaarschap van internationaliseringsactiviteiten ligt bij de scholen. De gemeente faciliteert en verbindt. Scholen krijgen op deze manier zelf de ruimte om te bepalen hoe zijn binnen hun instelling vorm willen geven aan internationalisering. Om die reden ook is scholen de gelegenheid geboden om voorstellen voor een breed scala aan activiteiten.

Kerngroep en ambitie

De scholen die subsidie krijgen committeren zich aan deelname aan de zogeheten kerngroep waarbij zij hun kennis en ervaringen op het gebied van internationalisering versterken en ervaringen uitwisselen. Behalve dat de gemeente de activiteiten van de kerngroep leden subsidieert en monitort, faciliteert zij ook de groep als geheel bij het uitwisselen van kennis, ervaring en expertise tussen de leden onderling.

Op deze manier wil de gemeente internationalisering duurzaam borgen in het onderwijs en hoopt hierdoor internationalisering een structurele plek te geven in de school. De uiteindelijke ambitie is dat in 2018 ongeveer zestig scholen internationalisering een structurele plek hebben gegeven in hun onderwijs, dat alle scholen internationalisering op het netvlies hebben en alle leerlingen met elementen van internationalisering in aanraking komen.

3. Opzet van de tussenevaluatie

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de manier waarop de tussenevaluatie heeft plaatsgevonden. Omdat daarbij is uitgegaan van de aanvragen die door de scholen zijn ingediend, gaan we eerst kort in op de eisen waaraan een aanvraag moest voldoen en op de beoordeling daarvan.

Subsidieaanvraag

Basisscholen konden in het voorjaar van 2016 een aanvraag indienen bij de gemeente Amsterdam in het kader van de subsidieregeling voor internationalisering. In totaal hebben 25 scholen hiervan gebruikgemaakt. Scholen moesten via het aanvraagformulier informatie verschaffen over de volgende zaken:

- visie en ambitie ten aanzien van internationalisering;
- vertrekpunt van waaruit de internationaliseringsactiviteiten gestart worden;
- soort activiteit(en) waarvoor subsidie wordt aangevraagd (keuze uit zes);
- samenhang tussen aangevraagde activiteiten;
- beoogde resultaten;
- betrokken partijen en hun rollen;
- al dan niet gebruik gemaakt van de Scholenbeurs;
- kosten van de beoogde activiteiten;
- manier waarop internationalisering geborgd wordt;
- bijdrage aan de kerngroep;
- beroep op eventuele andere bronnen voor internationalisering.

Voor het volledige aanvraagformulier verwijzen we naar Bijlage 1.

Subsidiebeoordeling

Voor de beoordeling van de aanvragen heeft de gemeente een beroep gedaan op drie experts: een directeur van een internationale basisschool, een medewerker van het Nuffic en de hoogleraar Nederlands als tweede taal en meertaligheid. Alle aanvragen zijn door minstens twee van drie experts beoordeeld op de volgende drie onderdelen:

- mate waarin het internationaliseringplan getuigt van samenhang tussen visie en ambitie in relatie tot de uit te voeren activiteit(en) en bijdraagt aan internationalisering van het onderwijs aan de school;
- evenwichtige verhouding tussen kosten van de te subsidiëren activiteiten met de daarmee te bereiken doelen en de daarvan te verwachten resultaten;
- duurzaamheid en borging van de internationalisering.

Zie voor het volledige beoordelingsformulier Bijlage 2.

Na beoordeling zijn de aanvragen besproken in een overleg met de drie beoordelaars en vertegenwoordigers van de gemeente Amsterdam. Indien nodig is aanvullende

informatie, toelichting en/of onderbouwing aan de scholen gevraagd. Uiteindelijk zijn alle aanvragen, al dan niet na aanpassing, gehonoreerd tot een totaalbedrag van 861.200 euro. Scholen konden daarmee hun voorgenomen internationaliseringsactiviteiten aan het begin van het schooljaar 2016-2017 starten.

Doel tussenevaluatie

In het voorjaar van 2017 zijn de eerste 25 scholen benaderd voor een tussenevaluatie. Het doel van deze evaluatie is primair inventariserend: met welke activiteiten heeft de school een begin gemaakt en wat is daarvan de stand van zaken? De evaluatie heeft als secundair doel om aanbevelingen te kunnen doen voor de toekomst, met name wat de voortgang in het tweede jaar betreft. Het doel van de evaluatie is (ruim) van tevoren aan de betrokkenen meegedeeld. Daarbij is uitdrukkelijk te kennen gegeven dat de tussenevaluatie niet bedoeld is om scholen te inspecteren of op resultaten af te rekenen, maar louter om informatie over de stand van zaken in te winnen. Vragen omtrent financiële kwesties zijn om die reden bewust buiten beschouwing gelaten.

Deelnemers, dataverzameling en -verwerking

Er is gekozen voor een telefonisch interview met de contactpersoon internationalisering van de 25 deelnemende scholen. In de meeste gevallen betrof dit de directeur, in andere gevallen de coördinator internationalisering of een leerkracht. Betrokkenen werden door middel van een e-mail van tevoren op de hoogte gesteld van de evaluatie, waarin werd aangekondigd dat een interviewer telefonisch contact zou opnemen voor een afspraak over het af te nemen interview. Indien dit niet lukte, is de betrokkene nogmaals per mail benaderd.

Alle interviews hebben plaatsgevonden in mei en juni 2017 en zijn afgenomen door vijf interviewers: een stagiaire van de afdeling Onderwijs van de gemeente, drie studenten van de duale master Nederlands als tweede taal en meertaligheid en de begeleidend hoogleraar. Voor de interviews was een strikt protocol opgesteld; op die manier werd gegarandeerd dat alle interviews hetzelfde verloop hadden. In het interview stonden drie vragen centraal:

1. Waar staat de school in het internationaliseringsproces en hoe verloopt dit?
2. Op welke manier zorgt de school voor een duurzame aanpak van internationalisering?
3. Hoe kan de kerngroep zo efficiënt mogelijk worden ingezet? Wat zijn op dat punt de wensen van de school en welke rol kan de gemeente daarbij spelen?

Voor het volledige interviewprotocol zie Bijlage 3.

De duur van de interviews liep uiteen van gemiddeld vijftien tot ongeveer dertig minuten. De activiteiten waarvoor subsidie kon worden aangevraagd, zijn:

1. starten of uitbreiden van (vroeg) vreemdetalenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk vvto, het toewerken naar tweetalig primair onderwijs (tpo) of voortgezet onderwijs (tto) en/of het opzetten van een internationaal curriculum inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties;
2. versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten die taallessen in een vreemde taal geven, met de mogelijkheid van ondersteuning en training door een vakdocent of een 'native speaker';
3. intensivering van de taalcomponent door ook buiten de taallessen de vreemde taal te gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten;
4. uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen;
5. peer reviews: visitaties tussen scholen, zodat scholen van elkaar leren hoe zij hun internationaliseringsbeleid uitvoeren;
6. coördinatie van het internationaliseringsbeleid door een voor deze taak vrijgestelde leraar voor maximaal vier uur per week.

Bijlage 4 bevat een overzicht van de activiteiten waarvoor de scholen subsidie hebben aangevraagd.

Alle antwoorden zijn vervolgens per vraag geïnterpreteerd en gecategoriseerd. Het volgende hoofdstuk bevat een (opsommende) beschrijving van de uitkomsten. Het geeft zowel inzicht in de voortgang en de huidige stand van zaken daarvan als in het functioneren van de kerngroep.

4. Internationaliseringsactiviteiten en kerngroep

In dit hoofdstuk geven we eerst de resultaten weer van de in de interviews genoemde internationaliseringsactiviteiten. Daarna rapporteren we over de activiteiten van de kerngroep en de ervaringen van de scholen met deze groep.

Internationaliseringsactiviteiten

We vatten kort samen wat de scholen een jaar na de start van het internationaliseringstraject hebben ondernomen op de verschillende activiteiten waarvoor subsidie is aangevraagd. De punten die daarbij aan de orde komen zijn: stand van zaken, resultaten, knelpunten en borging. Voor een uitgebreid overzicht van de verrichtingen van de scholen per activiteit verwijzen we naar Bijlage 5.

Stand van zaken

In de eerste plaats constateren we dat op vrijwel alle scholen een begin is gemaakt met internationaliseringsactiviteiten, maar dat nog niet alle scholen uitvoering hebben gegeven aan alle voorgenomen activiteiten. We zien wat dat betreft de nodige verschillen in het tempo waarmee aan de zes verschillende typen activiteiten uitvoering is gegeven.

Op de meeste scholen is een begin gemaakt met de start en of uitbreiding van vvt0 (activiteit 1), met intensivering van de taalcomponent buiten de taallessen (activiteit 3) en met een uitwisselingsprogramma (activiteit 4). Alle scholen die een internationaliseringscoördinator wilden aanstellen hebben dat ook daadwerkelijk gedaan (activiteit 6). Van het voornemen om de taalvaardigheid en professionalisering van docenten te versterken (activiteit 2) en het organiseren van peer reviews (activiteit 5) is tot nu toe minder terechtgekomen. Daarbij moet worden aangetekend dat enkele scholen het eerste jaar als aanloopjaar hebben gebruikt met de bedoeling om in het tweede jaar uitvoering te geven aan de geplande activiteiten. Scholen die al voor de start van het subsidiëringstraject een begin met internationalisering hebben gemaakt, zijn met een strakker plan over het algemeen slagvaardiger en lijken tegen het eind van het eerste jaar meer voortgang te hebben geboekt.

In de tweede plaats bestaat er veel variatie in de manier waarop aan de verschillende activiteiten invulling wordt gegeven. Ter illustratie enkele voorbeelden: sommige scholen werken met native speakers, andere niet; enkele scholen hebben de hulp ingeroepen van externe instanties (Early Bird, Little Acorns, IPC) bij de uitvoering van hun internationaliseringsactiviteiten, andere houden het heft in eigen handen; sommige scholen kiezen voor uitwisseling met een nabijgelegen school in Amsterdam, andere zoeken een partnerschool in het buitenland, enzovoort. Aan deze variatie kleven zowel

voor- als nadelen: enerzijds kunnen scholen veel van elkaar leren door informatie met elkaar uit te wisselen over hun ervaringen; anderzijds is het risico aanwezig dat scholen weinig gedeelde ervaringen hebben en dat men tegelijkertijd op verschillende plekken in de stad bezig is het wiel uit te vinden.

Resultaten

Omdat de tussenevaluatie in de eerste plaats een inventariserend doel had is in de interviews niet gevraagd naar 'harde' resultaten. Niettemin zijn er wat dat betreft wel impressies uit de interviews te destilleren. Om te beginnen laten scholen weten dat zowel leerlingen, ouders als leerkrachten over het algemeen enthousiast zijn over de in gang gezette activiteiten. Soms is het zelfs zo dat leerkrachten het enthousiasme van hun leerlingen maar nauwelijks kunnen bijbenen; ouders horen dat kinderen ook buiten de les Engels gebruiken. Scholen die voor hun leerkrachten bijspijker cursussen hebben georganiseerd constateren een betere kennis van het Engels en een toegenomen didactische vaardigheid. Hier en daar wordt Engels bij andere vakken ingezet volgens de aanpak van CLIL (*Content and Language Integrated Learning*). Leerkrachten geven aan het zicht op eigen handelen door peer reviews te hebben verbreed en er vindt uitwisseling plaats met scholen in Amsterdam en daarbuiten, bijvoorbeeld via *eTwinning* (een online *community* voor scholen in Europa) en *Cambridge Penfriend*.

Knelpunten

Ondanks de bevoegenheid waarmee scholen het internationaliseringstraject hebben opgepakt en de enthousiaste reacties daarop zijn er een aantal knelpunten. Het vaakst genoemd wordt de tijdsinvestering die met internationalisering gemoeid is. Engels is een vak dat erbij komt, dat niet elke docent even gemakkelijk geeft, dat bijscholing vereist en een goede voorbereiding vraagt. Veel docenten ervaren dan ook dat met internationalisering de werkdruk is toegenomen, een knelpunt dat met stip op nummer twee staat. Logistiek en continuïteit staan op nummer drie. Op het rooster moet Engels wedijveren met andere vakken, want als er meer tijd aan Engels moet worden besteed, gaat dat ten koste van een ander vak. En als de internationaliseringscoördinator (tijdelijk) uitvalt door ziekte, zwangerschap of een andere baan is niet altijd meteen een opvolger beschikbaar. Veel scholen worstelen ook met de keuze van leermiddelen; en is er eenmaal een keuze gemaakt, dan is dat achteraf niet altijd de beste. Bij uitwisseling met scholen in het buitenland blijken leerlingen van de partnerschool soms een lager taalniveau te hebben dan die van de eigen school.

Borging en duurzaamheid

Scholen proberen de ingezette activiteiten op veel verschillende manieren te borgen: door gemaakte afspraken in een schoolmonitor vast te leggen en daaraan strak de hand te houden, door opname van internationaliseringsactiviteiten in het taalbeleidsplan

en te zorgen voor overdraagbaarheid in het team, om maar enkele van de voorgestelde borgingsplannen te noemen. Tegelijkertijd lijkt de vrees gerechtvaardigd dat borging van nieuwe activiteiten in een situatie met beperkte middelen en menskracht lastig is. Aan het eind van het traject moet blijken in hoeverre scholen inderdaad in staan zijn om een vervolg te geven aan de activiteiten die nu zijn ingezet.

Kerngroep

De 25 basisscholen aan wie in 2016 subsidie is verleend voor internationalisering vormen samen de kerngroep. Scholen hebben van begin af aan te horen gekregen dat deelname hieraan van hen verwacht werd. De gemeente Amsterdam ondersteunt en faciliteert deze groep door bijeenkomsten te organiseren en scholen in contact te brengen met andere relevante partijen. Doordat verschillende actoren met elkaar samenwerken, ontstaat er een *community* van leraren, directeuren en andere onderwijsprofessionals die allen op hun eigen manier internationalisering in het Amsterdamse onderwijs willen versterken. We beschrijven eerst de activiteiten die door de kerngroep zijn ondernomen, gevolgd door de ervaringen van de scholen met deze groep.

Activiteiten van de kerngroep

De kerngroep is op dit moment een jaar actief. In dat jaar zijn er drie bijeenkomsten geweest. De gemeente heeft in deze opstartfase de bijeenkomsten gefaciliteerd en (deels) georganiseerd. De bijeenkomsten zijn bedoeld als moment waarop de scholen kennis en ervaringen met elkaar kunnen uitwisselen en om het bewustzijn van de scholen te vergroten als eigenaar van de internationaliseringsactiviteiten.

De aftrap van de kerngroep was op 9 november 2016. Er werd informeel kennisgemaakt, kennis uitgewisseld en iedereen kreeg een wereldbol mee om internationalisering met de leerlingen in beeld te brengen. Deelnemers gaven aan meer van elkaar te willen weten, een schoolprofiel met de belangrijkste gegevens op te stellen en dit met elkaar te delen.

De tweede bijeenkomst vond plaats op 1 februari 2017 in de vorm van een deelsessie tijdens een conferentie over internationalisering met plenaire sprekers en workshops. De bijeenkomst bood gelegenheid om elkaar beter te leren kennen, na te gaan op welke manier iedereen bezig is met internationalisering en hoe ver men is in dat proces. Zowel aan het begin als aan het eind van de bijeenkomst waren netwerkmomenten ingelast.

De derde bijeenkomst was op 14 juni 2017. Uitgangspunt was om de diversiteit van de groep in te zetten om elkaar te inspireren en knelpunten op te lossen. Van tevoren

hadden de scholen aangegeven behoefte te hebben aan informatievoorziening en kennisuitwisseling. Doordat ze zelf de regie over de bijeenkomst hadden en zelf voor input voor het programma zorgden, werd er veel over eigen ervaringen gesproken. Aan de hand van pitches, dilemma's en discussies bespraken ze de internationaliseringsvoortgang bij hen op school. Hierdoor kwam er een dynamiek op gang waarbij ze elkaar zowel om advies vroegen als elkaar van advies voorzagen. De kennis die de scholen in de praktijk hadden opgedaan werd op die manier met elkaar gedeeld.

De kerngroep functioneert als katalysator tussen scholen om bij elkaar op bezoek te gaan. Tussen scholen die deel uitmaken van hetzelfde bestuur was soms al sprake van wederzijdse visitaties. Door de kerngroep is de uitwisseling tussen scholen gestimuleerd. Nadat een school was geïnspireerd door het verhaal van een andere school, leidde dit vaak tot een afspraak om bij elkaar langs te gaan.

Ervaringen van de kerngroep

Tijdens de interviews bestempelen elf van de 25 scholen hun ervaringen met de kerngroep zonder meer als goed. Twaalf scholen noemen naast positieve aspecten ook een aantal verbeterpunten. Van twee scholen is de mening over de kerngroep tijdens het interview door omstandigheden niet aan de orde gekomen.

Als pluspunten van de kerngroep worden vooral genoemd het contact tussen de scholen, de uitwisseling van ervaringen (zowel positieve als negatieve) en de mogelijkheid tot sparren en informeel overleg. Verder wordt de kerngroep ervaren als leerzaam, inspirerend en waardevol, doordat er veel constructieve ideeën naar voren worden gebracht. De groep functioneert daarnaast als stok achter de deur en als 'een zetje in de rug om alles goed op de rit te houden'. Er is waardering voor het feit dat de gemeente niet enkel geld faciliteert, maar ook uitwisseling van expertise bevordert.

Naast waardering zijn er in de interviews ook aanbevelingen voor de toekomst naar voren gekomen. In dat verband is genoemd dat de groep nog teveel als los zand aan elkaar hangt, deze nog zijn definitieve vorm moet vinden, de planning van onderwerpen voor de agenda strakker kan verlopen en er nog te weinig actie van de groep uitgaat. Volgens sommigen was de eerste bijeenkomst te kort van tevoren gepland, waardoor het niet lukte aanwezig te zijn. Verder is geconstateerd dat er de nodige niveauverschillen tussen de scholen bestaan. Hoewel de opzet van de groep 'halen en brengen' is, hebben sommige scholen het idee dat ze meer informatie aandragen dan dat ze zelf nieuwe inzichten kunnen vergaren.

Tijdens de interviews zijn er uiteenlopende suggesties voor toekomstige bijeenkomsten geformuleerd. De wens bestaat om deze lang van tevoren aan te kondigen en bij

voorkeur niet in piektijden (juni), maar in rustiger maanden (oktober, april). Inhoudelijk is er behoefte aan duidelijke onderwerpen, aan zowel inhoudelijke informatie (een overzicht van wat er in Amsterdam is, uitwisseling en voorbeelden van *good practices*) als puur praktische zaken (bijvoorbeeld hoe je bepaalde ideeën kunt overbrengen naar de werkvloer). Andere suggesties betreffen het organiseren van *meetups* zoals die regelmatig in De Balie plaatsvinden (bijvoorbeeld over wat scholen kunnen leren van bedrijven die internationaliseren), afwisseling van plenaire bijeenkomsten met werken in kleinere groepen en het betrekken van het voortgezet onderwijs bij de kerngroep.

Samenvattend zijn de scholen ondanks enkele aanbevelingen over het algemeen positief over de kerngroep. Het is nog enigszins zoeken welke vorm de groep en de inhoud van de bijeenkomsten moeten aannemen, maar het is duidelijk dat er behoefte is aan het uitwisselen van kennis en ervaringen. Met name dit aspect van de kerngroep wordt door iedereen als zeer waardevol beschouwd: het is een groep waarbij men met elkaar kan sparren over internationalisering en advies aan elkaar kan vragen.

5. Aanbevelingen en uitdagingen

Uit het voorgaande is gebleken dat de subsidieregeling internationalisering lacunes vult die in het inventariserend onderzoek door Cohen et al. (2015) werden opgemerkt, zoals scholing op het gebied van taalvaardigheid Engels, didactische vaardigheden en het gebruik van Engels bij andere vakken. Tegelijkertijd moeten we constateren dat de eerdere geconstateerde worsteling met tijd en leermiddelen ook na de invoering van het internationaliseringstraject nog steeds actueel is.

Concluderend kan op basis van de interviews worden gesteld dat de subsidieregeling internationalisering tot nu toe het beoogde effect heeft gehad doordat het scholen heeft gestimuleerd om daar een (door)start mee te maken. Voor zover scholen dit al hadden opgepakt hebben ze hun initiatieven op dit gebied weten uit te bouwen. Het is verheugend om te constateren dat krap een jaar na de start van de regeling vrijwel alle scholen bezig zijn om hier op een enthousiaste manier invulling aan te geven. Maar scholen lopen ook tegen een aantal knelpunten aan, al hebben ze ook vaak ideeën over hoe ze deze kunnen oplossen. In wat volgt formuleren we eerst een aantal aanbevelingen voor het vervolg van het internationaliseringstraject op de kortere termijn; daarna signaleren we enkele uitdagingen waar scholen en gemeente zich op de langere termijn mee geconfronteerd zien.

Aanbevelingen

Hieronder volgen een achttal aanbevelingen voor internationalisering in het Amsterdamse onderwijs die op basis van de bevindingen uit de interviews naar voren zijn gekomen. In dit verband brengen we ook de studie van Hanekamp en Kuiken (2017) in herinnering die op basis van een literatuurstudie in meer algemene zin *good practices* van internationalisering in het po en vo hebben geïnventariseerd.

1. *Zet liever één activiteit goed op poten dan twee half*

Nieuwe ontwikkelingen bieden kansen, maar leiden soms ook tot onverwachte obstakels. Sommige aanvragers lijken zich dat op voorhand onvoldoende te hebben gerealiseerd. Zij hebben bij de mogelijke activiteiten in het aanvraagformulier alle opties aangekruist om later te ontdekken dat dat wel erg ambitieus was. Die scholen zouden we in ieder geval de suggestie willen meegeven om liever enkele activiteiten goed op poten te zetten dan alle activiteiten half. Zodoende kan in ieder geval een gegarandeerd vervolg worden gegeven aan de goed geïmplementeerde activiteiten.

2. Investeer in tijd en energie

Een tweede aandachtspunt betreft de samenhangende trits tijd, werkdruk en continuïteit. Veel scholen hebben inmiddels aan den lijve ervaren dat internationalisering meer tijd en energie van hen vergt dan aanvankelijk voorzien. Het is aan hun enthousiasme te danken dat zij zich er zo goed en zo kwaad als het gaat doorheen weten te slaan. Het verdient aanbeveling om scholen uit de tweede tranche er zo snel mogelijk van te doordringen dat internationalisering een niet geringe investering vereist.

3. Zorg voor informatie over leermiddelen en toetsing

Veel scholen lijken te worstelen met de keuze voor een leergang. Daarnaast geven ze aan moeite te hebben met het bijhouden van de vorderingen van de leerlingen, omdat het hun daarvoor ontbreekt aan een adequaat instrument. Wellicht dat hiervoor een of meerdere experts kunnen worden uitgenodigd om in een bijeenkomst van de kerngroep hierover de benodigde informatie te verschaffen.

4. Beschouw kennisuitwisseling en -deling als centrale activiteit van de kerngroep

Over het algemeen is men enthousiast over de kerngroep, vooral doordat kennisuitwisseling en wederzijdse inspiratie hierin een belangrijke plaats innemen. Het is belangrijk dat deze activiteiten centraal blijven staan in de bijeenkomsten van de kerngroep. De kerngroep vormt op die manier een substantieel netwerk voor scholen waarop zij voortdurend een beroep kunnen doen om ervaringen uit te wisselen en om het zicht op eigen handelen te verbreden door middel van peer reviews. Het lijkt om die reden zinvol om de kerngroep ook na afloop van de subsidieperiode in stand te houden.

5. Maak ontwikkeling en resultaten zichtbaar

Binnen de kerngroep vindt veel kennisdeling en uitwisseling van informatie plaats. Het is jammer als deze kennis tot de kerngroep beperkt blijft en niet meer scholen in Amsterdam hiervan profiteren. Daarom is het belangrijk dat de zichtbaarheid van de kerngroep wordt vergroot. Hiervan zijn binnen de kerngroep al aanzetten daartoe, zoals filmpjes die voor het Europees Platform op *YouTube* zijn gezet. Andere mogelijkheden zijn een conferentie, lunchlezingen of een open bijeenkomst van de kerngroep waar voor een breed publiek portretten en *good practices* van internationalisering in het Amsterdamse onderwijs worden gepresenteerd en verspreid met het oog op het vergroten van de zichtbaarheid daarvan.

6. Bereid uitbreiding van de kerngroep zorgvuldig voor

Hoewel het in het begin zoeken was, lijkt de kerngroep nu min of meer haar vorm te hebben gevonden. In de tweede tranche wordt de internationaliseringssubsidie opnieuw aan een dertigtal scholen verleend, waaronder een groot aantal scholen voor voortgezet

onderwijs. Sommige thema's zullen voor alle deelnemers uit zowel po als vo interessant zijn, andere hebben specifiek betrekking op het po en weer andere op het vo. In het laatste geval werken gescheiden bijeenkomsten wellicht beter. Het is daarom nuttig om te bedenken op welke manier uitbreiding van de kerngroep het beste gestalte kan krijgen.

7. Verschaf duidelijke richtlijnen voor financiering

Bij de aanvraag van de subsidie is veel ruimte gegeven om uit zes verschillende typen activiteiten te kiezen en die ruimte is door de scholen volledig benut. Binnen deze activiteiten stond het aanvragers wederom vrij om naar eigen goeddunken invulling te geven aan deze activiteiten en ook daar hebben scholen laten zien hoe creatief ze zijn. Enerzijds toont dit de vindrijkheid van scholen; anderzijds is het de vraag of alle voorgestelde activiteiten in voldoende mate aansluiten bij de geest van de subsidieregeling. De gemeente zou er daarom goed aan doen om te bepalen welke activiteiten zij per se niet voor financiering in aanmerking wil laten komen en om duidelijk te maken dat de focus op één of een paar activiteiten vaak een kwalitatief sterkere aanvraag oplevert dan een plan waarin alle opties zijn opgenomen.

8. Werk samen met internationale scholen en bedrijven

Scholen die verder zijn met internationalisering hebben vaak de behoefte hun netwerk verder uit te breiden met internationale scholen of het bedrijfsleven. Zoals ook in het ambtswoninggesprek naar voren kwam bestaan er binnen de gemeente veel contacten met het internationale bedrijfsleven. Enkele scholen in de kerngroep hebben al dergelijke contacten en geven aan daar veel van te leren. Gemeente en kerngroep zouden daarin samen kunnen optrekken. De kerngroep kan op zijn beurt faciliteren in het opbouwen van contacten met internationale scholen en in het onderhouden van dit netwerk. Door meer in te zetten op het opbouwen en onderhouden van dit soort relevante netwerken blijft de kerngroep ook voor scholen die al verder zijn in het internationaliseringsproces aantrekkelijk.

Uitdagingen

Op langere termijn liggen er voor scholen en gemeente een aantal uitdagingen op het terrein van internationalisering in het verschiet. We noemen er hier vijf.

1. Omgaan met verschillen tussen scholen

Scholen verschillen op drie punten van elkaar: in niveau, populatie en activiteiten. Wat het niveau en de mate waarin het internationaliseringproces gevorderd is betreft: bij aanvang van het traject waren sommige scholen al een tijd bezig, terwijl andere subsidie hebben aangevraagd om zich daar juist op te gaan oriënteren. Scholen verschillen daardoor in tempo en voortgang van het internationaliseringstraject.

Sommige scholen hebben daardoor een gevoel van eenrichtingsverkeer, doordat zij tijdens bijeenkomsten van de kerngroep meer 'brengen' dan 'halen'. Daarnaast verschillen scholen in leerlingpopulatie, waardoor ze zich niet altijd herkennen in verhalen van andere scholen. Omdat methode en manier van implementeren populatieafhankelijk zijn, kan het voorkomen dat een bepaalde aanpak op de ene school wel werkt, maar op een andere niet. Verder zijn er verschillen in activiteiten, doordat scholen zelf bepalen voor welke soort activiteiten zij de subsidie inzetten. Scholen die gestart zijn met een heel specifieke activiteit vinden het daardoor soms lastig om tijdens de kerngroepbijeenkomsten iets van hun gading te vinden. Hier ligt een uitdaging voor de kerngroep om ervoor te zorgen dat de interesses van de leden niet teveel uiteendrijven en alle deelnemers voldoende aan hun trekken komen.

2. Benodigde menskracht

Een tweede uitdaging betreft tijd en menskracht. Hoewel scholen zich aan deelname aan de kerngroep gecommitteerd hebben, heeft tot nu toe niet elke school naar elke bijeenkomst een vertegenwoordiger afgevaardigd. Soms is overmacht (ziekte) of tijdgebrek (bijvoorbeeld door een continuurooster) daarvan de reden. Een groter probleem vormt het lerarentekort. Scholen zijn soms niet in staat om hun directeur of coördinator naar de kerngroep te sturen, omdat deze voor de klas moet staan. Lesgeven heeft (terecht) prioriteit, aanwezigheid bij de kerngroep is daaraan ondergeschikt. Onbedoeld heeft de problematiek van het lerarentekort op deze manier ook gevolgen voor de kerngroep.

3. Overgang van po naar vo

De overgang van po naar vo en de taalvaardigheid van leerlingen aan het eind van groep 8 is een belangrijk thema waar veel scholen mee worstelen, zowel in het po als vo. Wat is het eindniveau in het basisonderwijs en komt dat overeen met het beginniveau dat in het voortgezet onderwijs wordt verondersteld? Er zijn binnen de kerngroep voorbeelden van scholen die zich intensief met die vraag bezighouden, bijvoorbeeld een school die aan het eind van groep 8 leerlingen met vo-materiaal laat werken. Een ander voorbeeld betreft de uitwisseling van de docent Engels uit groep 8 met een collega uit de brugklas. Hoewel dit soort praktijkervaringen andere scholen tot voorbeeld kunnen dienen en inspireren, is er van beide kanten nog veel afstemming nodig alvorens er sprake is van een gestroomlijnde overgang van po naar vo wat het onderwijs Engels betreft.

4. Evaluatie

Deze tussenevaluatie is in betrekkelijk korte tijd tot stand gekomen door afname van kortstondige interviews met betrokkenen van de deelnemende scholen. Niettemin heeft de evaluatie veel waardevolle informatie opgeleverd. Nu een nieuw cohort scholen in de

tweede tranche opnieuw subsidie ontvangt voor twee jaar internationalisering lijkt het raadzaam om ook in de toekomst een evaluatie uit te voeren. Op korte termijn lijkt een kwalitatieve dieptestudie bij een beperkt aantal scholen die een voorbeeld voor anderen kunnen vormen daarvoor het meest in aanmerking te komen. Op langere termijn valt te denken aan onderzoek waarbij de vorderingen in taalvaardigheid van leerlingen (en docenten) ook in meer kwantitatieve zin in kaart worden gebracht.

5. Voortgang en verdieping van internationalisering

De gemeente Amsterdam heeft met het subsidiëringstraject een goed fundament voor internationalisering in het po en vo gelegd. Het is nu zaak om de verrichtingen tot nu toe te bestendigen. De kerngroep kan daarbij een belangrijk middel zijn om de in gang gezette beweging voort te zetten, te waarborgen en te verdiepen. Daarnaast biedt onderzoek zoals hierboven genoemd de mogelijkheid om vast te stellen of het uiteindelijke doel om internationalisering een structurele plek in de school te geven is behaald. Daarop vooruitlopend is het zinvol om na te gaan of de beschikbaar gestelde gelden volledig in alle behoeften voorzien of dat de gemeente ook in de toekomst geld voor internationalisering moet reserveren, wil men er zeker van zijn dat de nu ingezette beweging gecontinueerd wordt.

Referenties

Cohen, L., Jakobs, E., Wouden, M. van der (2015). *Engels in het Amsterdamse basisonderwijs*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam (Onderzoek, Informatie en Statistiek).

Gemeente Amsterdam (z.j.). *Internationalisering in het onderwijs*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

Hanekamp, K. & Kuiken, F. (2017). *Good practices van internationalisering in het po en vo: Een literatuurstudie*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Bijlagen

Bijlage 1: Aanvraagformulier

Aanvraagformulier subsidie pilot internationalisering van het primair onderwijs (PO)

Het doel van deze subsidieregeling is om de Amsterdamse basisscholen een impuls te geven aan hun internationaliseringsbeleid en daardoor internationalisering een structurele plek te geven in hun onderwijs. Hiervoor kunnen schoolbesturen een subsidie ontvangen voor onder zijn gezag vallende Amsterdamse basisscholen, waaronder ook het speciaal onderwijs. In de eerste tijdsperiode 01-09-2016 tot 01-09-2018 kunnen PO-scholen per school eenmalig maximaal €50.000,- subsidie krijgen. De activiteiten waarvoor deze subsidie worden aangevraagd, moeten worden uitgevoerd binnen twee schooljaren.

Voor nadere informatie over deze subsidieregeling verwijzen wij u naar de Voorziening Pilot Internationalisering van het primair onderwijs, bijlage 20 van de Verordening op het Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam. Alleen volledig ingevulde aanvraagformulieren worden in behandeling genomen. Met het formulier kunt u ook extra (gevraagde) documenten uploaden.

1. Gegevens aanvragende school

Naam school :
BRIN-nummer school :
Naam directeur :
Telefoonnummer :
E-mail :
Naam schoolbestuur :

2. Aanvraag subsidie internationalisering

2.a Wat is uw visie en ambitie op het terrein van internationalisering?

Een plan van aanpak kan als bijlage toegevoegd worden.

2.b Wat is het vertrekpunt voor jullie schoolontwikkeling m.b.t. internationalisering waarvoor u subsidie aanvraagt? Denk onder andere aan welke activiteiten u nu al uitvoert.

2.c Voor welke activiteiten wordt subsidie aangevraagd? Het kan één of meerdere activiteit zijn:

- Starten of uitbreiden van vroeg vreemde talenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk VVTO, het toewerken naar tweetalig primair onderwijs (TPO) en/of het opzetten van een internationaal curriculum inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties;
- Versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten die taallessen in een vreemde taal geven, met de mogelijkheid van ondersteuning en training door een vakdocent of een 'native speaker';
- Intensivering van de taalcomponent door ook buiten de taallessen de vreemde taal te

- gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten;
- Uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen;
- Peer reviews: visitaties tussen scholen, zodat scholen van elkaar leren hoe zij hun internationaliseringsbeleid uitvoeren;
- Coördinatie van het internationaliseringsbeleid door een voor deze taak vrijgestelde leraar voor maximaal 4 uur per week .

2.d Hoe hangen de aangevraagde activiteiten bij vraag 2.c samen en hoe dragen zij bij aan (verdere) ontwikkeling van internationalisering op uw school? Max. 2 A4

Het gaat hierbij om het samenhangende verhaal om internationalisering in uw onderwijs te versterken. U kunt uitleggen wat u daarvoor gaat doen en hoe de verschillende activiteiten samenhangen.

2.e Welke concrete (kwalitatieve en/of kwantitatieve) resultaten beoogt u te bereiken met de genoemde activiteiten?

Met kwalitatief resultaat wordt bijvoorbeeld bedoeld taaltraining voor docenten zodat ze een hoger niveau bereiken (van B2 naar C1 niveau). Met kwantitatief resultaat wordt bijvoorbeeld bedoeld meer (internationale) uitwisseling tussen leraren om ervaringen te delen.

2.f Wie zijn de betrokken partijen bij het uitvoeren van de activiteiten? En wat is hun rol?

Dit kunnen andere scholen zijn, maar ook externe inhuur voor advies etc.

Wie is betrokken?	En wat is hun rol?

2.g Maakt u gebruik van een Scholenbeurs voor internationalisering?

- Ja, maar niet ingezet voor internationalisering.
- Nee, ik heb nog geen Scholenbeurs aangevraagd.

Ja, mijn Scholenbeurs is (gedeeltelijk) ingezet voor internationalisering.

Geef hieronder aan welke activiteiten daarmee uitgevoerd zijn of u nog gaat uitvoeren.

Scholen die een Scholenbeurs hebben ontvangen en dit inzetten voor internationalisering kunnen ook een aanvraag indienen voor deze subsidie. Mits goed wordt gemotiveerd welke activiteiten er aanvullend aan de Scholenbeurs worden uitgevoerd (of nog uitgevoerd gaan worden).

2.h De kosten van de activiteiten, zoals aangegeven bij 2.c en 2.d

Geef **per activiteit** aan hoe de kosten opgebouwd zijn. Maak hierbij onderscheid tussen:

- a ~ Kosten externe cursus, training, opleiding
- b ~ Kosten inhuur externe expertise (waaronder die voor interne scholing) (max € 125/uur ex. btw)
- c ~ Kosten uren waarvoor medewerkers worden vrijgesteld voor uitvoering van de activiteiten (max

€ 50/uur voor vervangingskosten)

d ~ Andere kosten die nodig zijn voor het uitvoeren van de activiteiten (toelichten).

Materiele kosten voor het onderwijs die tot de reguliere exploitatie behoren, worden niet gesubsidieerd.

omschrijving	kosten (€)
Totale kosten van uw internationaliseringsplan	€
Aangevraagde subsidie	€

2.i Hoe zorgt u ervoor dat internationalisering in uw onderwijs geborgd wordt?

Als er sprake is van cofinanciering kunt u dit noemen. Dit is geen vereiste, maar dat kan een vorm van borging zijn. Met de impuls van deze subsidie worden duurzame resultaten beoogd. Hoe borgt u uw resultaten in het onderwijs, het kwaliteitsbeleid en/of in de schoolorganisatie?

3. Kerngroep

Alle scholen die een subsidie ontvangen voor internationalisering committeren zich daarmee aan de kerngroep internationalisering. Deze groep komt tenminste twee keer per jaar bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen met andere scholen, maar ook met bedrijven en ouders.

3.a Op welke wijze kunt u een bijdrage leveren aan de kerngroep?

Het gaat hierbij om de schoolleider en/of lid van de directie. Ook de (taal)coördinator kan hierbij betrokken zijn.

3.b Wanneer is zo'n kerngroep voor u geslaagd? Welke suggesties wilt u meegeven?

4. Overig

4.a Maakt u momenteel gebruik van een subsidie vanuit een andere instantie voor het doel internationalisering?

Nee, ik maak geen gebruik van subsidie van een andere instantie voor internationalisering.

Ja, ik maak gebruik van een subsidie van een andere instantie voor internationalisering.

Geef hieronder aan welke activiteiten u daarmee uitvoert of gaat uitvoeren.

Scholen die een subsidie krijgen vanuit een andere instantie met hetzelfde doel en dezelfde activiteiten (genoemd onder 2.c) kunnen geen aanspraak maken op deze subsidie. Bijvoorbeeld een subsidie voor uitwisseling van docenten vanuit Erasmus plus.

--

Bijlage 2: Beoordelingsformulier

Beoordelingsformulier Internationalisering PO 2016-2018

Naam beoordelaar:	
Naam school:	

Toelichting bij punten:				
Kijk naar de vraag en indien nodig naar de hulpvragen. Geef: 0 of 5 of 10 of 15 punten.				
Vraag 1: max 15 punten		Vraag 2: max 15 punten		Vraag 3: max <u>10</u> punten
Vraag 1	0	5	10	15
	Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed
Vraag 2	0	5	10	15
	Onvoldoende	Matig	Voldoende	Goed
Vraag 3	0	5	10	
	onvoldoende	Voldoende	Goed	

1.				
De mate waarin het internationaliseringplan getuigt van een samenhang tussen visie en ambitie in relatie tot de uit te voeren activiteit(en) en bijdraagt aan internationalisering van het onderwijs aan de school (max. 15 punten)				
Hulpvragen:				
- Heldere ambitie én visie				
- Onderbouwing dat voorgestelde activiteiten bijdragen aan internationalisering van het onderwijs				
- Samenhangend verhaal				
Totaal aantal punten				
Opmerkingen				

2.				
De evenwichtige verhouding tussen de kosten van de te subsidiëren activiteiten met de daarmee te bereiken doelen en de daarvan te verwachten resultaten (max. 15 punten)				
Hulpvragen:				
- Onderbouwing van financiering van subsidiabele activiteiten				
- Evenwichtige verhouding kosten en te subsidiëren activiteiten				
- Onderbouwing van de te verwachten kwalitatieve en kwantitatieve resultaten				
Totaal aantal punten				

3.			
De duurzaamheid en borging van de internationalisering (max. 10 punten)			
Hulpvragen:			
- Onderbouwing van duurzaamheid en borging na de subsidieperiode			
- Bijdrage aan de kerngroep			
Totaal aantal punten			

Neem hier de punten over bij voorgaande toekenning	Expert	Max
1 De mate waarin het internationaliseringplan getuigt van een samenhang tussen visie en ambitie in relatie tot de uit te voeren activiteit(en) en bijdraagt aan internationalisering van het onderwijs aan de school (max. 15 punten)		15
2 De evenwichtige verhouding tussen de kosten van de te subsidiëren activiteiten met de daarmee te bereiken doelen en de daarvan te verwachten resultaten (max. 15 punten)		15
3. De duurzaamheid en borging van de internationalisering (max. 10 punten)		10
(tel op) Totaal aanpunten		45

Indien van toepassing. Op basis van de aanvraag heeft de school het volgende aanvullend nodig:

- 1) Begeleiding om het plan te verfijnen.
- 2) Deelnemen aan een themabijeenkomst (op basis de leerbehoefte van meerdere scholen)
- 3) Anders namelijk:

Bijlage 3: Vragenlijst tussenevaluatie

Interviews voor de tussenevaluatie Internationalisering, Mei-juli 2017

Beste allen,

Allereerst hartelijk dank namens het Team Primair Onderwijs van de Gemeente Amsterdam voor jullie hulp om in gezamenlijkheid een tussenevaluatie op te leveren voor het dossier internationalisering in het primair onderwijs.

Vorig jaar heeft de Gemeente Amsterdam voor het eerst een subsidieregeling opgesteld om basisscholen te ondersteunen die meer willen doen met internationalisering binnen hun onderwijs. In deze handout vind je de nodige informatie over de subsidie en de opzet voor een tussenevaluatie. In de bijlagen hebben wij de vragenlijst en de planning opgenomen.

Voor praktische en inhoudelijke vragen en op- en aanmerkingen kun je contact opnemen met Isabelle Schulz (e:i.schulz@amsterdam.nl, t: 06 -11 95 54 64)

Met vriendelijke groet namens het Team Primair Onderwijs,

Isabelle Schulz

Stagiaire Team Primair Onderwijs

1. Algemene informatie

De regeling

Vorig jaar hebben een aantal basisscholen een subsidie ontvangen voor internationalisering. Het doel van deze subsidieregeling is om de Amsterdamse basisscholen een impuls te geven aan hun internationaliseringsbeleid en daardoor internationalisering een structurele plek te geven in hun onderwijs. Hiervoor hebben schoolbesturen een subsidie ontvangen voor de onder hun gezag vallende Amsterdamse basisscholen, waaronder ook het speciaal onderwijs. De activiteiten waarvoor deze subsidie worden aangevraagd, moeten worden uitgevoerd binnen twee schooljaren.

Per 1 mei 2017 is de tweede aanvraagronde van start gegaan. Deze sluit op 16 juni 2017. Het grote verschil met de vorige rondgang is dat bij deze rondgang ook het voortgezet onderwijs in aanmerking komt voor de subsidie.

De tussenevaluatie

De scholen werden met de aanvraag automatisch lid van de 'kerngroep'. Deze bestaat dus uit de basisscholen die gebruik hebben gemaakt van de eerste subsidieregeling. Voor de Gemeente Amsterdam is het interessant om te bestuderen hoe deze kerngroep er momenteel voor staat. Daarom wordt er nu een tussenevaluatie uitgevoerd. Het hoofddoel van de tussenevaluatie is door middel van interviews erachter te komen hoe de voortgang op het gebied van internationalisering van de basisschool verloopt. De Gemeente Amsterdam wil informatie vergaren over dit proces. Op basis van deze gegevens kan besloten worden waar de Gemeente de scholen verder kan helpen, hoe de internationaliseringsregeling verbeterd kan worden en hoe de kerngroep kan worden vormgegeven.

In de eerste ronde zal met de zogenaamde kerngroep een telefonisch interview worden gehouden van ongeveer 20 minuten. De vragen hiervoor staan in de bijlage. Daarna zal met een aantal scholen nog een diepte interview worden gehouden om meer kwalitatieve informatie in te winnen. De scholen voor het diepte interview worden steekproefsgewijs gekozen.

2. De tussenevaluatie

In totaal moeten 25 basisscholen (de kerngroep) telefonisch geïnterviewd worden. Er zijn 5 interviewers (Kyra, Luce, Josine, Folkert en Isabelle). Dit betekent dat ieder 5 interviews zal afnemen. Het interview wordt afgenomen via de telefoon en zal ongeveer twintig minuten duren. De contactgegevens van de scholen zullen apart via de mail worden toegestuurd door Isabelle.

Daarnaast is het handig om te weten dat met een paar scholen ook diepte interviews worden gehouden. De scholen weten dat deze plaats zullen vinden. Het is nog niet duidelijk met welke scholen dit wordt gedaan. Mochten de scholen tijdens de interviews hier vragen over hebben, meldt hun dan dat de keuze voor de scholen op basis van een steekproef is en dat wij in juni hierover contact met hen opnemen.

Vorbereiding

Voordat het interview wordt afgenomen, is het volgende van belang:

- De interviewer dient **vóór 2 juni** contact op te nemen met de 5 scholen om een afspraak te maken voor het telefonische interview. De scholen zijn ervan op de hoogte dat een tussenevaluatie plaats zal vinden en dat hierover contact met hun wordt opgenomen.
Bij het inplannen van de afspraak dient de interviewer te melden:
  - Dat het interview wordt gehouden met de directeur/directrice van de desbetreffende basisschool. Mocht de school iemand anders hiervoor aanwijzen die meer weet over de internationaliseringsvoortgang (een coördinator of leraar) dan is dat ook goed.
  - Dat het interview bedoeld is om informatie in te winnen over de huidige stand van zaken mbt de internationaliseringsvoortgang (en dus niet een beoordeling is).
  - Dat het interview ongeveer 15 minuten zal duren.
  - Dat de scholen vooraf de vragenlijst krijgen opgestuurd van de Gemeente Amsterdam.Wanneer de interviewer contact heeft opgenomen met de basisscholen en een afspraak heeft ingepland, dient de interviewer deze afspraak door te geven aan Isabelle Schulz.
- De interviewer heeft deelgenomen aan de gezamenlijke briefing of is (wanneer deze niet aanwezig kon zijn) gebriefd.
- De interviewer dient de originele aanvragen van de basisscholen te hebben doorgenomen, opdat tijdens het interview eventuele vervolgvragen gesteld kunnen worden. Deze krijgen alle interviewers apart binnen via hun mail.

De tussenevaluatie

Het interview kent een aantal vaste vragen die gesteld moeten worden. De vragenlijst is te vinden in de bijlagen. De vragen zijn gebaseerd op de vragen in het aanvraagformulier, die de basisscholen vorig jaar hebben ingevuld. Ook het aanvraagformulier is in de bijlagen te vinden.

Op het originele aanvraagformulier hebben de scholen bij vraag 2c ingevuld op wat voor manier zij aan het internationaliseringsproces gaan werken met de subsidie. Op basis van het ingevulde aanvraagformulier kies je die thema's uit, die zij zelf hebben aangegeven om vervolgens hierover door te vragen. Deze vervolgvragen staan al geformuleerd in de vragenlijst. Lees dus zorgvuldig het originele aanvraagformulier door om te kijken welke punten bij welke scholen van toepassing zijn.

Het doel is om erachter te komen:

1. Hoe de internationalisering ervoor staat
2. Waar de scholen tegen aan lopen in de internationalisering
3. Hoe zij ervoor zorgen dat het proces duurzaam verloopt
4. Hoe zij de kerngroep ervaren.

Soms zal het voorkomen dat de geïnterviewde de vervolgvragen al eerder beantwoord. Het is dan natuurlijk niet meer nodig de vervolgvragen vooralsnog te stellen. Er is ruimte voor doorvragen, wanneer de interviewer dit nodig acht, mits hiermee de tijd niet overschreden wordt.

Na het interview

De interviewers dienen de gesprekken uit te werken in een word bestand. Gaarne de uitgewerkte bestanden voor 12 juni op te sturen naar i.schulz@amsterdam.nl.

Indeling

Basisschool	Interviewer
School of Understanding	Kyra
KinderCampus Zuidas	Kyra
Merkelbachschool	Kyra
Overhoeks	Kyra
SBO Meander	Kyra
Ichthusschool	Isabelle
De Boomgaard	Isabelle
St. Antoniuschool	Isabelle
St. Janschool	Isabelle
Leonardo da Vincischool	Isabelle
Europaschool	Isabelle
Visserschool	Josine
2e Daltonschoon	Josine
3e Daltonschoon	Josine
Nicolaas Maesschool	Josine
Instituut Schreuder	Josine
Het Bovenland	Folkert
De Archipel	Folkert
De Waaier	Folkert
St. Lukas	Folkert
De Eilanden	Folkert
Cornelis Jetses	Luce
De Blauwe Lijn	Luce
De Klimop	Luce
Willemsparkschool	Luce

3. Planning

De tussenevaluatie kent een vrij strakke planning. Wanneer deze planning niet haalbaar is of als je tegen andere dingen aanloopt, waardoor je de planning niet haalt, neem dan contact op met Isabelle Schulz.

Week	Actie	Personen
8 – 12 mei	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maken van planning en formulieren overige zaken 2. Eerste versie vragenlijst 3. Document en bijlages voorzien van feedback 4. Versturen vooraankondiging vragenlijst naar schoolbesturen 5. Benaderen studenten 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Isabelle 2. Isabelle 3. Trinh + Folkert 4. Eveline 5. Folkert
15 – 19 mei	<ol style="list-style-type: none"> 1. Overleg: behandelen planning en verdere specificaties 2. Datum prikken voor briefing interviewers 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Isabelle + Folkert 2. Interviewers
22 – 26 mei	<ol style="list-style-type: none"> 1. 24 mei: Briefing interviewers 2. Doorsturen contactgegevens scholen + originele aanvragen <p>Let op: 25 mei is hemelvaart en vaak hebben scholen 26 mei ook vrij.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interviewers 2. Isabelle
29 mei – 2 juni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inplannen belafspraken 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interviewers
5 – 9 juni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afnemen interviews 2. Inplannen belafpraak <p>Let op: 5 juni is Pinksteren</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interviewers 2. Interviewers
12 – 16 juni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afnemen interviews 2. 16 juni: deadline doorsturen uitgewerkte interviews 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interviewers 2. Interviewers
19 – 23 juni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Duiden resultaten 2. Scholen benaderen voor diepte interviews 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Nader te bepalen</i>
26 – 29 juni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afnemen diepte interviews 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Nader te bepalen</i>
3 – 7 juli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afnemen diepte interviews 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Nader te bepalen</i>

Aankondiging tussenevaluatie

Via de mail zijn de kerngroepleden geïnformeerd dat er een afspraak ingepland gaat worden voor een telefonisch interview. Hieronder zie je een passage van de mail die is verstuurd naar de schoolleiders:

Daarnaast zijn we op dit moment bezig met de voorbereiding van een **tussenevaluatie** van de kerngroep.

Het doel is om de internationaliseringsvoortgang te evalueren en te kijken welke rol de Gemeente Amsterdam daarin nog kan spelen.

Om deze reden willen wij graag in de eerste week van juni een telefonisch interview afnemen bij alle scholen.

Het interview zal vijftien tot twintig minuten duren. Isabelle Schulz, stagiaire van ons team Primair Onderwijs, zal midden mei contact opnemen en een afspraak hiervoor inplannen.

Daarnaast zullen wij ook steekproefsgewijs een paar scholen uitkiezen waarmee wij een diepte interview houden, maar hierover horen jullie later meer.

Hartelijke groet,

Trinh, Karima, Isabelle, Eveline (team Internationalisering PO)

Vragenlijst

In uw aanvraagformulier kon u aangegeven hoe internationalisering binnen uw school zou gaan starten en/of verder uit zou gaan breiden met behulp van de subsidie. U heeft destijds de volgende punten aangekruist [Kies wat van toepassing is]

Jullie zijn gestart met een vroeg vreemde talenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk VVTO of hebben deze uitgebreid, werken naar tweetalig primair onderwijs (TPO) en/of zetten een internationaal curriculum op inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties.

1. Jullie zijn gestart met het versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten die taallessen in een vreemde taal geven.
2. Jullie zijn gestart met de intensivering van de taalcomponent door ook buiten de taallessen de vreemde taal te gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten.
3. Jullie zijn gestart met de uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen.
4. Jullie zijn gestart met peer reviews: visitaties tussen scholen, zodat scholen van elkaar leren hoe zij hun internationaliseringsbeleid uitvoeren.
5. Jullie hebben een leraar vrijgesteld die het internationaliseringsbeleid coördineert.

Kunt u per punt benoemen:

- a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.
- b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen? Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*
- c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.
- d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

1. Jullie zijn gestart met een vroeg vreemde talenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk VVTO of hebben deze uitgebreid, werken naar tweetalig primair onderwijs (TPO) en/of zetten een internationaal curriculum op inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties.

- a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

- b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen? Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

- c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

- d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

2. Jullie zijn gestart met het versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten die taallessen in een vreemde taal geven.

a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen? Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

3. Jullie zijn gestart met de intensivering van de taalcomponent door ook buiten de taallessen de vreemde taal te gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten.

a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen? Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

4. Jullie zijn gestart met de uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen.

a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

- b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen?
Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

- c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

- d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

5. Jullie zijn gestart met peer reviews: visitaties tussen scholen, zodat scholen van elkaar leren hoe zij hun internationaliseringsbeleid uitvoeren.

- a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

- b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen?
Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

- c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

- d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

6. Jullie hebben een leraar vrijgesteld die het internationaliseringsbeleid coördineert.

- a) Wat de huidige stand van zaken is omtrent deze ontwikkeling.

- b) Op wat voor manier tot nu toe al resultaten zijn gehaald. Hoe is dit op kwalitatieve zin tot uiting gekomen?
Hoe is dit in kwantitatieve zin tot uiting gekomen?*

- c) Of er knelpunten zijn waar jullie tegen aanlopen bij deze ontwikkeling.

- d) Hoe jullie ervoor hebben gezorgd dat de activiteiten rondom deze ontwikkeling duurzaam zijn en in de toekomst nog steeds zichtbaar.

7. Hoe heeft u de kerngroep tot nu toe ervaren? Heeft u nog concrete suggesties en/of behoeften met betrekking tot de kerngroep?

* Toelichting bij vraag 1b: Wat wordt verstaan onder kwalitatief en kwantitatief? Met kwalitatief resultaat wordt bijvoorbeeld bedoeld taaltraining voor docenten zodat ze een hoger niveau bereiken (van B2 naar C1 niveau). Met kwantitatief resultaat wordt bijvoorbeeld bedoeld meer (internationale) uitwisseling tussen leraren om ervaringen te delen.

Bijlage 4: Overzicht van per school aangevraagde activiteiten

Bestuur	School	Activiteiten*)						Totaal
		1	2	3	4	5	6	
AMOS	Ichthusschool	X	X	X	X		X	5
AMOS	Visserschool	X	X			X	X	4
ASKO	De Archipel	X	X	X		X	X	5
ASKO	De Boomgaard	X	X	X	X		X	5
ASKO	De Waaier	X	X	X		X	X	5
ASKO	Het Bovenland	X						1
ASKO	St. Antoniuschool	X			X	X	X	4
ASKO	St. Janschool	X	X	X	X	X	X	6
ASKO	St. Lukas		X		X		X	3
AWBR	Leonardo da Vincischool		X	X				2
AWBR	School of Understanding	X	X	X	X	X		5
Esprit	De Eilanden						X	1
Esprit	Europaschool		X	X				2
OOADA	2e Daltonschoo	X	X	X	X	X	X	6
OOADA	3e Daltonschoo	X			X	X		3
OOADA	KinderCampus Zuidas	X	X	X	X	X	X	6
OOADA	Merkelbachschool	X	X	X	X		X	5
OOADA	Nicolaas Maesschool	X	X	X	X	X	X	6
Schreuder	Instituut Schreuder	X		X	X			3
Sirius	Cornelis Jetses	X	X				X	3
Sirius	De Blauwe Lijn		X			X	X	3
SOON	Overhoeks	X	X	X	X		X	5
SOON	De Klimop				X			1
Stg. Kolom	SBO Meander	X	X	X	X	X	X	6
SV Willemspark	Willemsparkschool		X		X	X		3
Totaal		18	19	15	16	13	17	

*) 1. Starten of uitbreiden van (vroeg) vreemdetalenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk vvto, het toewerken naar tweetalig primair onderwijs (tpo) of voortgezet onderwijs (tto) en/of het opzetten van een internationaal curriculum inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties.

2. Versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten die taallessen in een vreemde taal geven, met de mogelijkheid van ondersteuning en training door een vakdocent of een 'native speaker'.

3. Intensivering van de taalcomponent door ook buiten de taallessen de vreemde taal te gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten.

4. Uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen.

5. Peer reviews: visitaties tussen scholen, zodat scholen van elkaar leren hoe zij hun internationaliseringsbeleid uitvoeren.

6. Coördinatie van het internationaliseringsbeleid door een voor deze taak vrijgestelde leraar voor maximaal vier uur per week.

Bijlage 5: Gedetailleerd verslag van internationaliseringsactiviteiten

1. Start c.q. uitbreiding van vvto

Van de 25 scholen hebben 18 aangegeven te willen starten met vvto of dit te willen uitbreiden. In het aanvraagformulier was deze activiteit ruim geformuleerd, te weten 'starten of uitbreiden van vroeg vreemdetalenonderwijs gericht op een landelijk keurmerk vvto, het toewerken naar tweetalig primair onderwijs (tpo) en/of het opzetten van een internationaal curriculum inclusief bijbehorende ondersteuning, methoden en licenties'. Uit wat volgt blijkt dat alle mogelijkheden die in deze omschrijving worden genoemd vertegenwoordigd zijn; het feit dat sommige scholen pas onlangs een start met vvto hebben gemaakt, terwijl andere daar al enkele jaren ervaring mee hebben, is daar debet aan.

Stand van zaken

Van de 18 geïnterviewde scholen zeggen twaalf een begin te hebben gemaakt met vvto of dit te hebben uitgebreid; bij zes scholen is dat nog niet of nauwelijks het geval. Laatstgenoemde scholen zijn wel bezig om dit in de steigers te zetten. Activiteiten die in dat verband worden genoemd zijn:

- zich oriënteren op wat wel en niet binnen de school mogelijk is;
- het zoeken naar een geschikte methode;
- het organiseren van teamtrainingen (al dan niet door een externe instantie) om de leerkrachten op één lijn te krijgen;
- het instellen van een werkgroep die richting geeft aan de implementatie van vvto.

De scholen die daadwerkelijk een start met vvto hebben gemaakt of daaraan een vervolg hebben gegeven, hebben de subsidie gebruikt voor uiteenlopende doeleinden:

- het inhuren van personeel om de lessen Engels te verzorgen;
- de aanschaf van leermiddelen; het organiseren van lessen Engels voor een deel van de leerlingen (meestal groep 1 tot en met 4) dan wel voor alle groepen;
- integratie van Engels in andere onderdelen van het curriculum (bijvoorbeeld bij zaakvakken als muziek en wereldoriëntatie);
- implementatie van een *International Primary Curriculum* (IPC);
- toewerken naar een kwaliteitskeurmerk.

Vermeldenswaard is verder dat minstens vijf scholen aangeven de hulp van een externe instantie te hebben ingeroepen (o.a. Early Bird, Little Acorns, IPC-coördinator). Eén school doet in landelijk verband mee met een door het Ministerie van OCW gecoördineerde tpo-pilot. Een andere school geeft aan over te willen gaan naar tpo, maar, lopende de landelijke tpo-pilot en de strikte wetgeving hieromtrent, nog even pas op de plaats te maken. Verder is er een school die veel aandacht heeft voor de

overgang van po naar vo door aan het eind van groep 8 leerlingen met materiaal te laten werken dat op veel vo-scholen wordt gebruikt. Tot slot kan worden vermeld dat vvto op vrijwel alle scholen Engels betreft, met uitzondering van één school die daar ook andere talen bij betreft, zoals Frans en Spaans.

Resultaten

In het afgelopen jaar hebben scholen veel plannen gemaakt, de organisatie omtrent internationalisering op poten gezet, keuzes voor leermiddelen bepaald en projecten gestart. Het is nog te vroeg voor 'harde' resultaten, maar tien van de achttien scholen zeggen het idee te hebben dat de tot nu toe ondernomen activiteiten al hun vruchten beginnen af te werpen. Scholen wijzen op het enthousiasme van de kinderen, waardoor ze soms ook buiten de les Engels spreken, een idee dat bevestigd wordt door de ouders. Verder worden er debatlessen in het Engels gevoerd en zouden de kinderen hun *international awareness* hebben vergroot. Verschillende scholen zijn op zoek naar een goed meetinstrument om de taalvaardigheid van leerlingen beter in kaart te kunnen brengen. Een van de scholen heeft daarvoor een student van de UPvA ingeschakeld.

Knelpunten

Vier van de achttien scholen zeggen niet te worstelen met specifieke knelpunten. Voor de overige is dat wel het geval, waarbij enkele kwesties regelmatig terugkeren. In de eerste plaats is dat tijd. Vvto is iets dat 'erbij komt', leerkrachten moeten extra tijd steken in het zoeken naar de juiste vorm en het verzorgen van de lessen kost veel voorbereiding, wat tot extra werkdruk leidt. Organisatorische problemen vormen een tweede obstakel: een kartrekker die overspannen raakt, een docent die met zwangerschapsverlof gaat of een school die in een fusieproces zit. Op de derde plaats staan leermiddelen: een leergang waar docenten en/of leerlingen minder enthousiast over zijn, materiaal dat een andere, meer coachende rol van de leerkracht vraagt en hoge licentiekosten van programma's. Een onverwacht 'knelpunt' dat door een van de scholen wordt genoemd is het grote enthousiasme van de leerlingen, waardoor leerkrachten het idee hebben het lestempo en de implementatie van een doorlopende leerlijn maar nauwelijks bij te kunnen benen.

Borging

Verreweg de meeste scholen hebben ideeën over de bestendinging van de ingezette activiteiten in de komende periode. Er is een scala aan opties genoemd waardoor dit kan worden bewerkstelligd:

- overname van de lessen Engels van een vakdocent door reguliere groepsdocenten;
- *good practices* delen en een bestand van lessen aanleggen;
- het opstellen van een sturingsplan;
- uitbouw van de opgezette structuur;

- leerkrachten met een leerkrachtbeurs opleiden tot IPC-coördinator;
- overgaan op nieuwe leermiddelen;
- afspraken vastleggen in een schoolmonitor;
- strakker monitoren;
- vvto opnemen in het taalbeleidsplan;
- IPC integreren in het onderwijs;
- zaakvakken aanbieden in het Engels;
- zorgen voor overdraagbaarheid binnen het team;
- draagkracht garanderen bij ouders, directie en bestuur.

2. Versterken van taalvaardigheid en professionalisering van docenten

Van de 25 scholen hebben 19 zich ten doel gesteld te werken aan de taalvaardigheid en professionalisering van docenten. Zes scholen hebben daar het afgelopen jaar daadwerkelijk werk van gemaakt, negen scholen zijn daar (nog) niet aan toegekomen of hebben hun ambities bijgesteld, van vier scholen is dit onduidelijk.

Stand van zaken

De professionalisering van docenten waarmee zes scholen het afgelopen jaar zijn begonnen, betreft vooral bijspijkercurssussen om de taalvaardigheid in het Engels van de docenten te vergroten. Daarnaast gaat het om deskundigheidsbevordering op het gebied van didactiek van het Engels en ondersteuning van CLIL-lessen. Eén school heeft de eerder voorgenomen ambitie om van leerkrachten niveau C1 te vereisen laten varen en zet in plaats daarvan in op verbetering van zelfvertrouwen, spreekvaardigheid en grammatica. Een andere school ziet volledig af van professionalisering en zet in plaats daarvan in op uitwisseling tussen docenten en leerlingen. Zeven scholen laten weten komend jaar met taalcurssussen voor docenten te willen starten. Vijf scholen konden niet duidelijk maken wat zij tot nu toe aan professionalisering hebben gedaan of hoe zij daar in de toekomst aandacht aan willen besteden.

Resultaten

Vier scholen geven aan dat de taalvaardigheid van hun docenten aantoonbaar is toegenomen (door het behalen van een B2-certificaat, IEP-test of certificaat *Classroom English*). Ook vijf andere scholen geven aan dat leerkrachten door feedback op hun taalvaardigheid zekerder zijn geworden en daardoor meer uitproberen.

Knelpunten

Vier scholen noemen geen knelpunten; de door de overige scholen ervaren hindernissen zijn net als bij de start of uitbreiding van vvto divers van aard. Ook hier worden tijd (de extra belasting die het volgen van een cursus na schooltijd kost) en

continuïteit (vertrek van een docent die een bijspijkerkursus heeft gevolgd naar een andere school) als problemen genoemd. Elders is het lastig om het hele team mee te krijgen, omdat sommige leerkrachten niet willen of durven.

Borging

Scholen die nog niet gestart zijn met de professionalisering van docenten zeggen daar volgend jaar mee te beginnen. Scholen die daar al wel een begin mee hebben gemaakt geven aan hun samenwerking met externe partners voort te willen zetten, door te willen gaan met scholing van docenten, dit op te gaan nemen in het taal- en taakbeleid, nieuwe studiedagen te organiseren, nieuwe leerkrachten in te werken, naar certificering toe te werken en aansturing door directie over te laten nemen door een werkgroep.

3. Intensivering van de taalcomponent buiten de taallessen om

Vijftien van de 25 scholen hebben zich ten doel gesteld de taalcomponent te intensiveren door ook buiten de taallessen de vreemde taal te gebruiken en dit te ondersteunen met internationaal georiënteerde activiteiten.

Stand van zaken

Van de vijftien scholen geven vijf te kennen dat de intensivering van de taalcomponent nog niet van de grond is gekomen. De overige scholen ondernemen verschillende activiteiten op dit gebied:

- scholing van de leerkrachten in CLIL, waardoor er bij de zaakvakken thematische lessen in het Engels worden gegeven;
- lagere groepen in het Engels laten werken met Nederlandse thema's, hogere groepen met Engelse;
- ouders met de kinderen in het Engels laten lezen;
- een jaarlijks project met een Amerikaanse pabo, waarbij allerlei activiteiten in het Engels worden gedaan;
- contact leggen met scholen in het buitenland via *eTwinning* (een *online community* voor scholen in Europa);
- corresponderen met leerlingen in het buitenland via *Cambridge Penfriend*;
- leerlingen in de vakantie een Engelstalig boek meegeven.

Resultaten

Een aantal van de activiteiten genoemd bij de stand van zaken kunnen als resultaten worden beschouwd, zoals de thematische lessen in het Engels, corresponderen met een leeftijdgenoot, de introductie van één uur per dag les in het Engels in de onderbouw en programmeren in het Engels in de bovenbouw.

Knelpunten

Negen van de vijftien scholen lopen bij dit punt niet tegen directe knelpunten aan. De andere scholen noemen ook hier het gebrek aan tijd en de energie die in de ontwikkeling van CLIL-lessen moet worden gestoken. Verder worstelen scholen met niveauverschillen tussen leerlingen: soms is het niveau lager dan verwacht, soms hoger en soms lopen de verschillen binnen een groep erg uiteen. Leerkrachten ervaren het als lastig om met die verschillen om te gaan.

Borging

In het algemeen geven scholen aan hun activiteiten gericht op intensivering van de taalcomponent het komend jaar uit te willen bouwen. Voorbeelden daarvan zijn het letterlijk zichtbaar maken van de in gang gezette projecten door het ophangen van kaarten en posters in de school, het samen ontwikkelen van lessen en opname van dergelijke activiteiten in het takenpakket van de leerkracht. Eén school geeft expliciet aan dat de borging van dergelijke initiatieven op eigen kracht zonder subsidie niet is vol te houden. In de huidige context met weinig leerkrachten en beperkte middelen is borging van dit soort extra's lastig en moeilijk vast te houden.

4. Uitwisseling

Zestien scholen hebben aangegeven te willen starten met uitwisseling tussen scholen, docenten en leerlingen om internationale ervaring te stimuleren en samenwerking te bestendigen.

Stand van zaken

Elf scholen hebben de uitwisseling met andere scholen opgepakt; bij vijf is daar nog geen actie op ondernomen. In de meeste gevallen gaat het om uitwisseling met andere Amsterdamse scholen: leerkrachten gaan bij elkaar op bezoek en kijken bij elkaar. De netwerkbijeenkomsten van de kerngroep vervullen daarbij een belangrijke functie. Sommige scholen hebben ook contacten met scholen in het buitenland gelegd, bijvoorbeeld via *eTwinning* of *Cambridge Penfriend*, een project met een Amerikaanse pabo of een samenwerkingsproject met scholen in Marokko. Dit heeft ook andere scholen tot soortgelijke initiatieven aangezet.

Resultaten

Scholen geven aan veel baat te hebben bij het kijken hoe anderen het doen. De inspanning die daarvoor gepleegd moet worden is betrekkelijk gering, omdat er veel te leren valt van scholen die tot hetzelfde bestuur behoren en/of op loopafstand bereikbaar zijn. De school die twee jaar achtereen met twaalf kinderen uit groep 7 naar Marokko is geweest, is daar erg enthousiast over. Ook de ouders vinden het een uitstekend

initiatief, wat de contacten en gesprekken met hen ten goede komt. De school die de kinderen een correspondentievriend heeft laten zoeken, heeft daarvan filmpjes laten maken door het Europees Platform, één vanuit het perspectief van de directie, een ander vanuit dat van de leerkracht. De filmpjes staan op *YouTube* en dienen ter inspiratie voor andere basisscholen hoe een internationaliseringsproject kan worden opgezet.

Knelpunten

Zes scholen zijn bij het ondernemen van activiteiten rondom uitwisseling op hindernissen gestuit. Het gaat daarbij vooral om problemen in de organisatorische sfeer: verhuizing, ziekte van een directeur, planningsperikelen bij met name contacten in het buitenland. Verder komt het niveau van het Engels van kinderen in andere landen niet altijd overeen met dat van Amsterdamse leerlingen. Zo is het niveau van leerlingen in Zuid-Europese landen lager, waardoor nu contact wordt gezocht met scholen in Angelsaksische landen en Afrika.

Borging

Scholen geven aan hun ervaringen met uitwisselingsbezoeken terug te koppelen naar het team en activiteiten rondom dit punt in de toekomst in een sturingsplan op te nemen.

5. Peer reviews

Van de 25 scholen hebben 13 aangegeven te willen starten met *peer reviews*: visitaties tussen scholen, zodat ze van elkaar leren hoe ze hun internationaliseringsbeleid uitvoeren.

Stand van zaken

Zes van de 13 scholen die te kennen hebben gegeven *peer reviews* te willen organiseren hebben dat ten uitvoering gebracht. De contacten die binnen de kerngroep tot stand zijn gekomen hebben daarbij geholpen. De netwerkbijeenkomsten van de kerngroep vervullen daarbij een belangrijke functie.

Resultaten

Scholen geven aan door de *peer reviews* tot meer en betere afstemming met collega's te komen; collegiale consultaties verbreden het zicht op het eigen handelen en op dat van anderen. Of, zoals een van de geïnterviewden het formuleert: 'We sparren met elkaar en we kijken wat goed is. Soms doen we hetzelfde en soms doen we iets anders'.

Knelpunten

Scholen die nog niet met *peer reviews* zijn gestart geven aan dat dat soms te maken heeft met uitval van een personeelslid, waardoor er minder sterk gemonitord wordt wat ten koste gaat van dit soort activiteiten. Eén school geeft aan dat het ondanks de kerngroep soms toch lastig is om contact te leggen met scholen: op een verzoek daartoe wordt niet altijd gereageerd. Een andere school met eenzelfde ervaring suggereert dat er concurrentie in het spel zou kunnen zijn en dat het makkelijker is om samen te werken met een wat verder gelegen school dan met een in de buurt.

Borging

Het zestal scholen dat iets over borging van *peer reviews* heeft gezegd, geeft aan daar het komend jaar mee door te willen gaan en/of dat steviger neer te zetten.

6. Internationaliseringscoördinator

Zeventien scholen hebben aangegeven (een deel van) de gevraagde subsidie in te willen zetten voor het aanstellen van een leerkracht die het internationaliseringsbeleid coördineert.

Stand van zaken

Op alle scholen waar geld voor een internationaliseringscoördinator is aangevraagd is deze geïnstalleerd. Op één school is dat door ziekte later gebeurd dan gepland, maar gaat deze nu voortvarend te werk. Op een andere school is deze halverwege het jaar vertrokken en is er nog geen opvolger.

Resultaten

Scholen zijn over het algemeen tevreden over de coördinator. Taken die de coördinatoren voor hun rekening nemen betreffen organisatie van collegiale consultaties, selectie van leermiddelen, roosterindelingen opstellen, overleg voeren met externe partijen, het leerteam voorzitten, draagvlak creëren, kennisdeling faciliteren, materialen ontwikkelen, een doorgaande lijn uitzetten en opname daarvan in het taalbeleidsplan van de school.

Knelpunten

Problemen doen zich vooral voor in de personele sfeer: het vinden van een geschikte opvolger bij vertrek van de huidige coördinator en het lerarentekort waardoor een coördinator niet altijd helemaal is vrijgesteld, maar soms ook onderwijs moet geven.

Borging

Scholen zeggen het komend jaar door te willen gaan met de functie van coördinator.